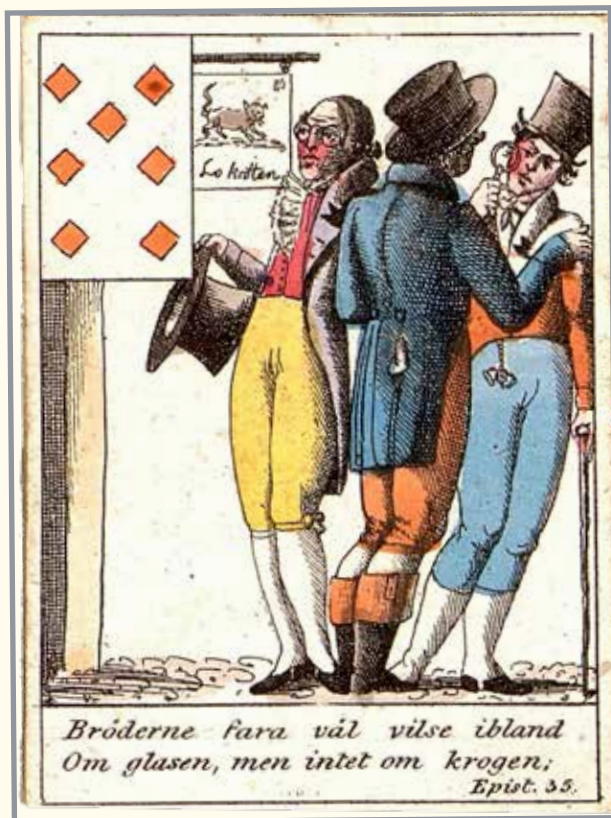

Hvad Behagas?

Somnia plus vigili quam dormienti nocent

Bellmanssällskapets medlemsblad

N:o 3-4 Anno 2023

De unga sprättarna utanför krogen Lokatten har inte mycket gemensamt med Fredmans vilsefarna bröder i Ep. 35. Spelkort från 1820-talet. Mer på s. 13.

Byströmföreläsningen **3**. Ekelöf och Bellman **4**. Jag mötte Bellman **6**. Helsingforsmöte **9**. Bellman på finska **10**. Spelkort **13**. Sven Olber Olsson **14**. Boksläpp **15**. Vintervers **16**. Sång och samtal på Kristinehov **18**. Lärt i Uppsala **21**. Bellmanshuset Djurgården **23**. Bellmans geografi **26**. Kräftriket **27**. Nya medlemmar **28**.

Bröder och systrar i Bellman!

Detta skrivs på Elisabetdagen, den dag då Bellman i en namnsdagshyllning såg "Himlen mörk och luften kall". Efter en händelserik höst närmar sig nu vintern, men vi kan värma oss en stund med Hwad Behagas? Här finns småvarmt från sommar och höst om vad Bellmansällskapet haft sig före: släppfest på Rönells, sång och musik på Kristinehov, besök i Bellmanshuset på Djurgården, septembermöte på värdshuset Kräftan, årets "Bellman i Uppsala", medverkan i det finländska Bellmansällskapets symposium i Helsingfors.

Om vintern skriver Bellman i en skåldikt från omkring 1780: "Snart slädan bonar isen, / Och hästen i capricen / Som ångan ifrån spisen / Han röker – klang, hurra!" Och en glimt av en släde i månsken får vi på s.16. En ovanligare syn i dag, men Bellmans vinterbilder är på samma gång samtida och allmängiltiga. Som allt skalden skriver.

Carina Burman
Ordförande

BELLMANSSÄLLSKAPET

Ordförande

Carina Burman
carina.burman@littvet.uu.se

Vice ordförande, webbredaktör

Jennie Nell
jennie.nell@sallskapetgustaf3.se

Sekreterare,

Johan Frostegård
johan.frostegard@ki.se

Skattmästare

Kristian Gustavson
kristiangustavson@gmail.com

Arkivarie

Olof Holm
olofholm49@gmail.com

Klubbmästare

Hans-Jacob Bonnier
nisse@bonnier.se

Redaktion Hwad Behagas?

Catharina Grünbaum
catharina.grunbaum@explicare.se

Webbmästare

Eva Frykevall
eva@frykevall.se

Övriga ledamöter

Mikael Alm
mikael.alm@hist.uu.se

Christian Bratt
chr.bratt3a@gmail.com

Bengt Jonshult
embarkeringen@gmail.com

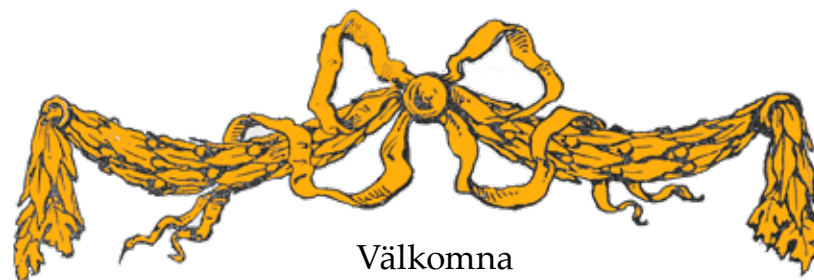
Postadress:

Bellmansällskapet
c/o Kristian Gustavson
Fyrverkarbacken 42
112 60 Stockholm

E-post:
sallskapet@bellman.org

Hemsida:
www.bellman.org

Sällskapets pg:
45 19 50-0

Välkomna
alla Bellmans vänner
till vår traditionella Bellmanföreläsning till
Olof Byströms minne

Herkules och hans storverk.

Byströmkännaren **Olof Holm** talar om Bellmankännaren framför andra **Olof Byström** (1901–1999) och hans gärning. Byströms smeknamn bland generationskamraterna var Herkules.

Nils-Erik Sparf, violin, Bernt Lysell, viola, Lena Thyregård Lysell, cello, Björn Uddén, oboe, och Hans Larsson, horn, spelar Bellmanmelodier i arrangemang av Åke Uddén.

Måndag den 5 feb 2024 kl. 18.00

Börshuset, Stora Börssalen. Ingång Källargränd 4 från kl. 17.30

Fri entré. Och som vanligt inbjuds även släkt och vänner till medlemmar i Sällskapet. Bokbord! Kontant eller swish

Inte utan min Bellman

När Gunnar Ekelöf en gång tillfrågades om vilka böcker och författare som var viktigast för honom ger han inget tvärsäkert svar, utom i ett fall: Bellman.

av Kristian Gustavson

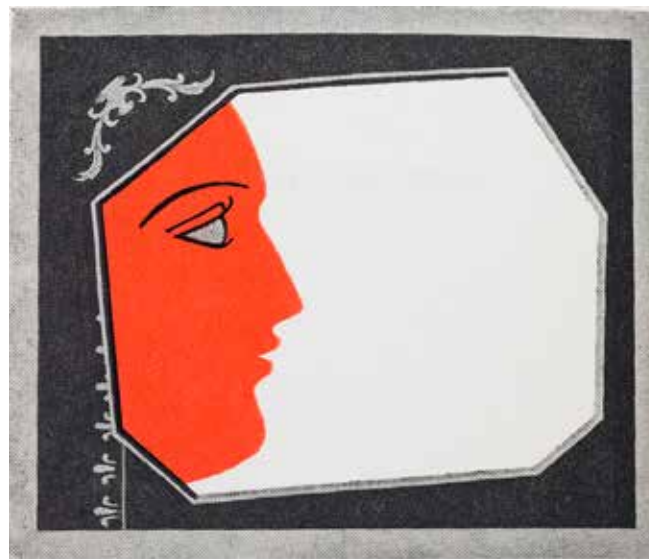
Efter en vådlig färd genom Balkan i sin Peugeot och en stormig seglats över Adriatiska havet, med bilen stuvad på lastångaren "Peljesjats" däck, kom Gunnar Ekelöf i sällskap med hustrun Ingrid och dottern Suzanne i december 1957 till Pireus. Sannolikt inspirerad av Fredrika Bremers skildring av sin Greklandsvistelse styrde han kosan till byn Kefissia vid foten av Pentelikon strax utanför Aten. I denna miljö besvarar Ekelöf en enkätfråga från den finlandssvenska tidskriften Horisont: "Vilka tolv skönlitterära böcker har gett er de största och rikaste litterära upplevelserna?"

Ekelöf gör "ett försök" att svara på frågan och listar till exempel *Dhammapada* (en av buddhismens äldsta skrifter), *Bibel*, *ibn-el-Arabi*, Homeros *Odysséen*, Rabelais, Joyce, Edith Södergran och – Bellman. Ekelöf kommenterar: "Detta är en kvälls urval i ett främmande land, Grekland. Om jag hade varit annorstädes, kunde det mycket väl ha hänt att jag velat ha med Montaigne eller Dide-

rot. Men ett namn på listan som jag inte avstår från under några förhållanden är Bellman."

Gunnar Ekelöfs rika produktion av poesi, prosa och litteraturkritik innehåller många vittnesbörd om hur högt han skattade Bellman. Till skaldens 200-åriga födelsedag den fjärde februari 1940 skrev han under signaturen BeGe en krönika i Svenska Familjetidningen. Ekelöf konstaterar att det om några år skulle vara dags att fira 150-årsminnet av skaldens död, mycket Bellman under det nya decenniet alltså, "en smula oturligt, kan man tycka, eftersom tiden knappast inbjuder till skämt och glam. [– – –] Hur populär Bellman är hör han liksom inte riktigt till vår allvarstygda tid. Den känsla som närmast griper en, när man läser om de än luftigt gracila, än bondska och burdusa stroforna, är en sorts hemlängtan till en tid som på så många sätt var naturligare än vår – då man ännu kunde festa, älska och glädjas med en oskuldsfullhet som för oss ter sig nästan paradisk".

Ekelöf reflekterar att det kanske var ett *diktat* paradisk och att "verkligheten bakom Bellmansdikten för ett annat öga skulle tett sig skräckinjagande vanställd av laster, fattigdom och missförhållanden". Han nämner 1800-talsidén att ren-

Otto G. Carlsunds tecknade frontespis till Ekelöfs diktsamling "Sent på jorden" 1932.

sa Bellmans språk från svordomar och tvetydigheter och genmäler: "Så hycklande är vi ändå inte idag. Varje tid har sitt språk och må få ha det. Att göra något åt den saken vore som att stryka stoffet från en fjärils vingar. Och Bellmans genius har mycket stoft på vingarna – i det flyktiga, skisserade, antydda ligger hela hans charm. [– – –] Han fordrar av läsaren-åhöraren friskhet. Och levnadslust. Det är aldrig ämnet som är huvudsaken i hans dikt, aldrig denna bisarra värld av äventyrare, krogkunder, fruntimmer med tvivelaktigt renommé, original, småborgare och patrisk. Huvudsaken är konstnärskapet, diktarens eget friska och obefläckade öga och öra. Däri är han lik trollkarlen i folksagan som av ruttna pinnar och vissna löv gjorde dyrbara smycken och av fula paddor prinsessor."

Ekelöf slutar sin krönika med att fråga

sig hur mycket vi i dessa tider, besvikna och gripna av misstro inför framtiden, har till övers för Bellmans minne. Reflektionen är inte så märklig om man betänker den oerhörda kontrasten mellan en Ekelöfsk läsning av Bellman och världsläget i början av 1940 när finska vinterkriget rasade och Hitlers arméer ryckte fram.

Men nog är det just i sådana tider, som under vintern 1940 eller vår egen höst 2023, som en diktning som Bellmans kan lysa upp tillvaron. Inte bara i kraft av den starka närvaro i nuet den gestaltar och förmedlar, utan också som ett uttryck för den märkliga förmåga att skapa skönhet som människan trots allt äger.

För inspiration till denna text tackar jag Per Erik Ljung som i Gunnar Ekelöf-sällskapets medlemsblad *ekelöf*et (2015/45) skrivit en utförlig essä om Ekelöfs relation till Bellman.

Så mötte jag Bellman

Av Leo Krepper

År 2014 fick jag ett samtal av en kär familjevän vid namn Richard Forsgren som frågade om jag ville medverka i en Bellman-föreställning tillsammans med honom. Då var jag sexton år och studerade jazzmusik på Södra Latins gymnasium. Jag hade aldrig spelat Bellmans musik tidigare men har alltid haft ett brett intresse för musik och tänkte att det vore kul. Då visste jag i princip ingenting om Bellman, jag förstod nog inte ens vad jag hade tackat ja till...

Richard och jag började ge konserter och jag började så smått vänja mig vid att spela Bellman på gitarr. Att spela Bellman har varit ett gitarristiskt utforskande för mig och har väckt frågor som: Hur traditionsenlig ska jag vara? Ska jag försöka efterlikna luta eller spela gammal hederlig visgitarr? Jag bestämde mig ganska tidigt för att göra det på mitt eget sätt. Vi samrådde och kom fram till att det vore intressantare för våra framträdanden om jag inte anpassade mig alltför mycket till vistraditionen eller den klassiska musikgenren. Under åren har det blivit tydligt för mig att Bellmans

musiks förhållningssätt till begrepp som låtform, plagiat och musikalisk citering påminner mycket om jazzens. Bellmans musik inbjuder till att tolkas öppet och på många olika vis. Precis som jazzen kan vara fri i sin form så kan Bellman det, och precis som jazzen har lånat en stor del av sin bas från musikaler, klassisk musik och blues så har även Bellman lånat större delen av sitt musikaliska underlag från andra verk och personer.

Jag har mina rötter i jazzmusiken och det känns ofta som en omöjlighet att inte låta improvisationsådran påverka mitt gitarrspel. Improvisationen och lekfullheten måste ständigt finnas där, förmodligen för att jag ska fortsätta tycka att det är kul att spela mitt instrument. Jag har aldrig varit ett stort fan av genre-styrda eller trend-styrda "boxar", varken när det gäller mode, konst, eller musik. Jag tror därför att Bellmans musik har kunnat tilltala mig så pass kraftigt som den faktiskt har gjort eftersom den passar bra in i den improvisatoriska värld som jag befinner mig i och som jag befann mig i år 2014 när jag för första gången mötte

Foto: Tommy Grünbaum

"Lyssna in och känna av."

Bellman. Man skulle kunna säga att musiken bjuder in mig till ett musikaliskt vara, fritt från begränsade och "boxiga" trender.

De molliga, mörka och dystra kompositionerna fattade jag snabbt tycke för. Epistlarna har en otrolig kapacitet att ta vara på känslan av den kraftigaste ångesten eller den djupaste sorgen. Det fascinerar mig när jag spelar musiken. För ett antal år sedan blev jag ombedd av Jennie Nell att göra Epistel 81 "Märk hur vår skugga" för sologitarr, och det var då jag upptäckte att musiken ensam fungerar fantastiskt bra för en sådan tolkning.

För mig har instrumental musik alltid inneburit en möjlighet att formulera en nyanserad bild av upplevelser inom mig – många dolda känsluskildringar kan gömma sig i tonernas mysterium. Jag upplever även detta band med epistlarna när jag får framföra dem för sologitarr. Jag förförs av mörkret i Epistel 12 "Gråt fader Berg och spela" och 43 "Värm mer öl och bröd", men också av lusten i Epistel. 2 "Nå skruva fiolen". Det är en fröjd att få spela på gitarr! Varje epistel är en resa från frö till blomma och från moll till dur eller tvärtom.

Jag har också haft lyxen att samarbe-

ta med Richard som är väldigt skicklig på att ta vara på de olika stämningarna när han framför texterna. Detta har även gett mig en förståelse för Bellmans värld som jag har med mig när jag tolkar musiken för sologitarr. I framställningen av en version av en epistel brukar jag ge varje idé en mening, ett "varför". Ingen idé får existera utan mening i mina tolkningar. Jag studerar harmonierna, läser texten och väljer sedan ut den stämning och de idéer som jag upplever ligger i linje med stycket.

Att spela Bellman å ena sidan för sologitarr och å andra sidan som ackompanjator i en duo är två väldigt olika saker, trots att det rör sig om samma musik. När jag tolkar för sologitarr kan jag i princip vara helt fri, men när jag kompar till sång och text hamnar andra saker i fokus. Men även här gäller det att arbeta med samma finkänslighet. Att följa sången och inte köra över, samma "reg-

ler" gäller i duo-formatet som när man kompar någons solo på en jazzlåt: lyssna in och känna av. Samspelet är det som i sin tur kommer att lyfta fram Bellmans konstverk och den mystiska energi som de innehar.

Visst kan jag säga att jag mötte Bellman 2014, men det känns nog mer som att jag blev hittad av Bellman. Jag sökte mig inte till det mötet utan det gavs till mig som en gåva via nära och kära, som det ofta händer med musik. Något jag alltid kommer vara tacksam för. Nu befinner jag mig i en slags internaliseringsprocess, det är alltid en resa att ta sig an en annans konstnärliga värld. Det tar tid att göra den till sin. Vad är Bellman för mig? Vad vill jag att Bellman ska vara för mig? Det är något jag kommer fortsätta att försöka ta reda på genom att spela musiken och utforska nya epistlar, sånger och texter.

Bellmanyra i Helsingfors

Foto: Carina Burman

Ingen sammankomst utan Bellmans musik. Anna Villberg, Markus Pelli och Pentti Hildén förgyllde symposiet.

Sommaren är Bellmans årstid, och Helsingfors hade högsommarvärme under symposiet "Än lever Bellman", som vårt finländska systersällskap arrangerade 23 september i år. För välkomsthälsningen stod ordföranden Johan Franzon (talande) och en damkvartett ur kören *Exaudio* (sjungande). *Matteus Blad* tolkade Bellman tonsäkert, innerligt och energiskt, och som av-

slutning på symposiet gav *Pentti Hildéns ensemble* en lysande konsert, där Penttis sång och lutspelet kompletterades med sopranen *Anna Villberg* och *Markus Pelli* på barockcello. Utöver skaldens verk framfördes melodier som Bellman lånat, däribland en arietta ur sångstycket *Annette et Lubin*, där Anna sjöng medan Pentti visade på motsättningarna mellan herdinnan Annettes friskhyllta an-

lete och brännvinsbrännare Lundholms röda näsa och spritstinkande haka i Fredmans sång nr 6.

Det bjöds också ett pärlband av föredrag. Undertecknad började med ”Bellman bakom myten”, varpå *Carola Ekrem* från Svenska Litteratursällskapet i Finland talade om ”Bellman i barnamun”. *Klaus-Rüdiger Utschick* från tyska Bellmansällskapet berättade om sina översättningar. Viktigast – sade han – är att förstå att musiken föder kärleken. Den finske översättaren *Tuomas Rosberg* (som i det civila är lungläkare och alltså kunde ha botat Movitz lungshot) betonade teknik och verktyg samt skillnaden mellan finskan och svenska – mer därom här intill. Johan Franzon gav en översikt av de ganska många finska Bellmanöversättningarna.

Något om artonhundratalets Bellmanreception fick vi höra av *Pia Forsell*, som lät oss möta Topelius som femton-årig student och nyboren Bellmanentusiast, och *Eva Abl-Waris* avslutade med studentsång i ”Bellman i studenttraditionen”.

Vår glädjedag blev lång. Om aftonen sjöng vi själva, och sedan sjöng Matteus Blad så oändligt mycket vackrare. Krogpersonalen stannade upp vid sina sysslor, och stojande medgäster lät sig förtrollas. Så vart det morgon och en ny dag, då vi guidades i 1700-talets Helsingfors. På Senatstorget pågick kulinarisk festival med australisk barbecue och italienska ostar – och på något sätt kändes alltsammans mycket Bellmanskt. Solen glimmade, och vattnet var som en spegel.

Carina Burman

Bellman på finska

Vid Bellmanssymposiet i Helsingfors i september berättade översättaren och sångaren (och läkaren) *Tuomas Rosberg* om vad det kan innebära att överföra Bellmans språk, berättelser och stämningar till finska.

Av Tuomas Rosberg

Tuomas Rosberg om problem och möjligheter när man översätter Bellman.

Sång är ett av mina intressen, och när jag mötte Bellman i Liisa Ryömäs och senare Unto Kupianens översättningar blev jag intresserad av originaltexterna. På det följde en rad tankar om hur man kan översätta Bellman till finska.

Av de tolkningar som finns till finska är några inte så lätta att sjunga, andra har ställen där rytmen är besvärlig. Några är rent av svåra att förstå. För att komma Bellman närmare läste jag de svenska texterna i original. Svenska Akademiens ordbok har då varit en skatt för en amatöröversättare, liksom Youtube, där man kan höra hur språket låter.

För att jämföra svenska och finska som sångspråk valde jag en text på båda språken med samma antal stavelser, nämligen Ciceros *Scipios dröm*. Jag räknade (med datorhjälp) att orden på finska var färre, 85 procent av antalet ord på svenska, medan skrivtecknen var fler, 110 procent mot de svenska. Språkets struktur är ju också mycket olika. Att översätta ord för ord är förstas omöjligt. Översättaren måste välja vad som är viktigast i ursprungstexten.

Bellman använder många korta rim-

Skynda dig Lotta och väggarna feja,
rör föttren din gamla galeja;
fönstren på hakarna
ljus uti stakarna;
luckorna skruva och stäng;

ord som inte har finsk motsvarighet. För mina översättningar räcker det med halvrim, vilket ju också är det vanliga i finsk popmusik. I finskan ligger också trycket på första stavelsen i ordet. Summa summarum: huvudsaken är att texterna blir sångbara på finska, har rätt betoning, följer melodin.

Berättelsen är också viktig. Även en god översättare kan hamna fel efter en lyckad inledning. Den kanske mest kända översättaren i Finland, Reino Hirviseppä, sjungs av många körer, men hans vers saknar framåtrörelse och hans finska är tungfotad. Självsöker jag just berättelsen och bilderna hos Bellman.

Under seminariet yttrades det att svenska är det vackraste språket för sång. Jag är osäker på om jag kan hålla med. Mitt modersmål är finska. Min svenska är inte tillräckligt bra för att avgöra om Bellmans vers är vacker eller inte, jag kan bara lyssna och sjunga själv.

När melodin går i allegro och Bellman hänger med är det lätt att översätta till finska, som leker med stavelser och ljud, som i Epistel 73:

Pyyhi ja luuttua lattia, Lotta
ja kiillota, kiire on totta
Sulje ja järjestä
liina ja kynttilä
katso ett lukko on kii

När Bellman berättar måste också översättningen berätta. Epistel 69, om Mollberg dansmästare, är skriven med olika roller. Här talar, som alltid, Fred-

man, men huvudrollen har den berusade instruktören Mollberg, som undervisar Ulla Winblad:

Sjung min ängel när jag dricker,
dansa när jag spelar.
Säj, är inte Mollberg kvicker?
Övermåttan kvick.
Nig nu. Nej, Ma Chère, hon felar;
knäna få ej böjas;
Minsta tvång får inte röjas;
... Dansa, sjung och drick!

Laula kun mä ryypiskelen
tanssi kun mä soitan.
Näätkös, vauhdikkaimmin menen?
Voitan kaikki nuo
Turhaan neuvoa kai koitan
Onnistu et missään
Rinta ulos, vatsa sisään
... Tanssi, laula, juo!

Finns det skäl att översätta sånger som redan har en god översättning? Ja, om stilen och innehållet uttrycks bättre. I Epistel 14 berättas att poeten Wetz stretar med sina "klenoder", det vill säga bröllopsdikter, och annat "tankeprål", utan framgång, men att lindring och tröst skänks i det vin som erbjuds honom. För mig berättar Bellman en klassisk saga om en metamorfos: "Drick bror Wetz, du är poet!". Tidigare översättningar är här oklara, min understryker, med knäppningen på basfiolen (pom pom pom): nu är du poet.

Klassiker behöver färskare tolkningar. Närmast är nu planen att göra en samling av Fredmans epistlar och sånger på finska, sånger till folkdansmelodier. En folkmusikgrupp ska spela med en manlig och en kvinnlig sångare. Dans i hamnen, på finska!

Mina tankar om att översätta Bellman finns, på finska, på <https://bellmanista.blogspot.com/>.

*Tidigare översättningar till finska finns i samlingen *Lauluja lasin läpi* (WSOY 1997).*

Böcker till jul

Vem kan tänkas vilja ha vad av och om Carl Michael Bellman?

Bellmanbutikens katalog har berikats med två frikostiga donationer, så nu går det att fylla luckor och göra fynd.

Välkommen att göra beställningar senast den 5 december till olofholm49@gmail.com, så har du böckerna senast den 17 december.

Vi tackar Lotta Lindén som överlämnat Bellmanboksamlingen efter sin far, Gunnar Westerlund, Västra Frölunda, liksom Fredrik Rimmerfors för deras bokgåvor.

Epistlarna som spelkort

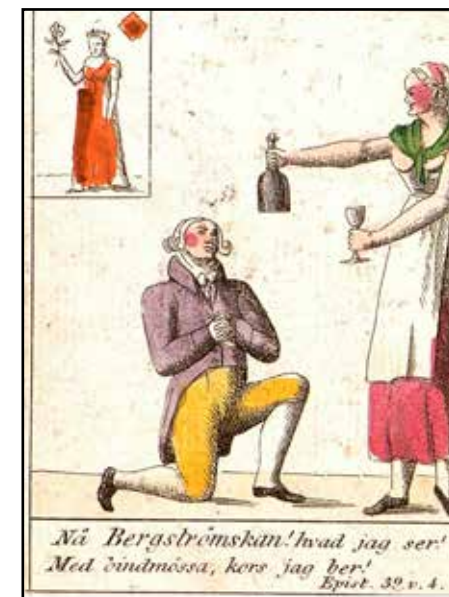
På omslaget till detta nummer visas ett spelkort från ca 1820 från kortleken *Löjliga Spel Kort med Scener utur Fredmans epistlar*. Motivet är Ep. 35, "Bröderna fara väl vilse ibland". (Med "löjlig" avses här snarast 'komisk'.)

Bilden är ett talande exempel på hur smakförskämningen skulle sätta in under 1800-talet, med massproduktion av bilder för en bred publik. Vida spridda blev Elis Chiewitz epistelillustrationer från 1820-talet. De återger visserligen 1700-talsmiljöer med det seklets klädräkter och interiörer men saknar den gustavianska konstens lätthet och grace.

Spelkorten i sin tur är en ren rylighet och innehåller mycket 1800-tal i kläder och hållning. Epistelns vilsefarna och stökiga krogbröder har här blivit unga sprättar som tycks diskutera huruvida "Lokatten" är värd ett besök.

Men korten visar också på populariteten hos Bellman efter Bellman. Hans verk kunde lånas till mycket.

Här ovan visas ännu ett exempel på hur fritt och slarvigt man kunde tillåta sig att tolka epistlarna. I Ep. 39 skildrar Bellman med godmodig ironi hur Movitz

Fredman och Bergströmskan i Ep.39 som spelkort – långt från Bellmans dikt.

i Torshälla målar Bergströmskans porträtt och därvid förskönar "den gamla draken". I Chiewitz illustration återges den stadiga äkta maken som i episteln, sittande för avporträtteringen "med en fogel uti näfven". På spelkortet står hon som en krogpiga medan Fredman tillber – om allvarligt eller på skämt kan vara detsamma, hans utrop "Med bindmossa, kors, jag ber!" betyder närmast 'Ser man på!' och motiverar knappast ett knäfall.

Catharina Grünbaum

Samlingen med spelkort finns på KB/Litteraturbanken.

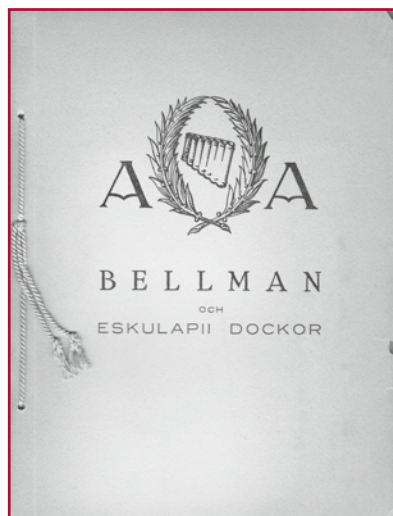
Om Sven Olber Olsson

– kufen bakom Bellmansorden
Arkadiska Akademien

Isenaste volymen av Bellmansstudier skrev jag om den gåtfulla Arkadiska Akademien, ett föregivet ordenssällskap ägnat Bellmans diktning och tid, under vars namn fem skrifter publicerades 1923. Där kunde jag konstatera att detta ordenssällskap existerade som endast ett i raden av den säregne litteratören Sven Olber Olssons många enmansprojekt.

När jag tecknade Olssons sällsamma biografi var min viktigaste utgångspunkt Erik Erikssons artikel ”Från Olsson till Ofson till Fredrickson. En mytoman med ett femtiotal titlar i Kungliga bibliotekets katalog. II” i *Bokvännen* 1985:6.

Jag har därefter i släktforskartidskriften *Memningsforskaren* hittat ytterligare en biografisk skildring av Sven Olber Olsson. I nr 11 från 2018 ger Gunnar Larsson i ”Sven Olber Olsson från Gärdserum. Ett bidrag till knasologin” en fylig genomgång av Olssons liv och verksamhet, en besynnerlig blandning av idéer om östgötsk rasrenhet, umgänge med fascister, handel med militära utmärkelser, paraplydueller, namnbyten (Knas Ofson är ett av de många namnen), falska titlar, katolicism, resor ...

Sven Olber Olsson betraktas – otvivelaktigt med rätta – som en kuf, men inte utan viss humor bland de många bisarra egenskaperna.

Den intresserade får i Gunnar Larssons artikel, som tar upp tidigare obehandlat källmaterial, ta del av andra ordensprojekt med Olsson som primus motor. Man får också en bredare bild av den fixering vid personhistoria som kännetecknar inte bara Arkadiska Akademiens utgivning utan Olssons författarskap i stort.

Peter Lind

https://memming.genealogi.se/wp-content/uploads/2023/05/Memningsforskaren_11_2018.pdf

En bokfest med musik på Rönnells

Rönnells anrika antikvariat på Birger Jarlsgatan i Stockholm öppnar ofta sina lokaler för bokpresentationer under angenäma former.

Lördagen den 3 juni var det släppfest för Bellmansstudier 26 och en Bellmanbibliografi.

Jennie Nell, redaktör för senaste Bellmansstudier presenterade det nyutgivna numret 26, som givits en skön design av Tommy Grünbaum. Den välredigerade volymen handlar till stor del om Bellman och böckerna och om handskrifterna – vid sidan om en rad friska perspektiv på Bellman som dramatiker, hans musik, hans språk, hans kulinariska diktning och hans dyrkare.

Olof Holm redogjorde för den av honom sammanställda bibliografin över skrifter av och om Bellman, som aldrig sammanställts tidigare.

Allt är nu tillgängligt på

*Jennie Nell, redaktör
för den senaste volymen av
Bellmansstudier.*

Foto: Tommy Grünbaum

▶ vår hemsida, bellman.org/bellman-bibliografin/. Verket, som vad gäller sekundärlitteraturen huvudsakligen förtecknar litteratur från de senaste 130 åren är inte avslutat, utan ska med jämna mellanrum uppdateras och förnygras. Delta gärna i detta genom att sända in tillägg eller förslag till förbättringar till redaktören olofholm49@gmail.com.

Per Soldan Ridderstad, professor emeritus i bok- och bibliotekshistoria vid Lunds universitet, gav en bild av Bellman som boksamlare. De böcker vi känner till att han hade – Rousseau och Voltaire bland andra – läste han dem också? Ridderstad finner spår av kunskap om de stora namnen, så helt okunnig var Bell-

man inte, men det är alltid svårt att avgöra vad en boksamlare också läst i sina böcker.

Leo Krepper, välkänd för Bellmansällskapet som finstämd ackompanjör till *Richard Forsgrens* Bellmansång fick avsluta Bellmansällskapets program på Rönnells antikvariat. Här uppträdde han i full frihet med sin jazzgitarr i några fantasier på Bellmanmelodier. Ofta börjar han någonstans, till synes helt fritt, men efter en stund finner vi att han varierar kända visor, och plötsligt framträder "Träd fram du nattens gud" i helt nytt ljus. Och "Bröderna väl vilse ibland" som blues, vad sägs om det? Tre gånger förr har undertecknad hört Leos "Märk hur vår skugga" och varje gång på helt olika sätt – och denna fjärde gång framträder den helt olikt vad vi ens kunnat föreställa oss. Leo Krepper visar att Bellmans visor har oändliga möjligheter. (Om sitt förhållande till Bellman skriver Leo själv på s. 6.)

Tänk om Carl Michael hade varit med och lyssnat denna junidag på Rönnells ...

Olof Holm

Per S. Ridderstad redovisade med lätt och underskruvad humor Bellmans bokbestånd och gjorde sig tankar om han läsning.

En vinterbild

"Epistel till Beckmanskan, om en vinter-afton" med inledningen "Mutter, porten är stängder" är en av de epistlar som ratades till den slutliga utgåvan av Fredmans epistlar 1790.

Den skildrar hur den illa klädde och frusne Fredman av Beckmanskan släpps in i hennes bordell. Men innan Fredman kommer sig inomhus till "eld på spisen,

uppassning, respekt, flickor och kärlekskonfekt" ger han oss i strof 2 en ögonblicksbild av den vintriga gatan där posttransporten till Tyskland drar förbi. Ingen svensk diktare före Bellman har målat sådana scener för öra och öga: klingande slädbjällror, hästskor som glimmar i månskenet.

Inga böxor din satan

Kapprocken slarvig, du fryser, jag tror

./././ Varmare i mitt kontor.

Mån' försilvrar nu gatan

Bjällrororna klinga, slädtravaren stor

./././ Blixtrar med glimmande skor.

Duns uppå duns uti gropar

Hör du hur brandvakten ropar

Nu tyska posten for

./././ Tenor

./././ Hur'sa Mor.

Episteln (med det ursprungliga numret 32) skrevs 1771. Melodin var känd på sin tid men har sedan glömts bort, tills James Massengale för några år sedan identifierade den. Mer därom i *Bellmansstudier* 25 (2019).

Nu kan man också höra den sjungas av Matteus Blad på hans skiva *Bellman* på Spotify och Youtube.

CG

Bellmanafton med sång och samtal

”Att framför Bellman” var titeln på den trubadurafton som Bellmansällskapet och Kristinehavs malmgård arrangerade den 9 augusti.

Kristinehavs älskliga malmgård en varm augustikväll med höns och trubadurer och sorl från publiken i pauserna – så ska sensommaren inledas. Nu blev det i stället kyligt och regnsvättigt, och den trogna publiken liksom de uppträdande var glada över att få hålla sig inomhus, men stämningen var det inget fel på.

Den finlandssvenska skådespelaren och sångaren Matteus Blad inledde med en rivande gestaltning av Epistel 33, ”Stolta stad”, en kaskad av olika stämningar på Skeppsbron och mycket utlevelse i kroppsspråk och gester. Publiken var lika utmattad som artisen när slutackordet klingat ut.

Sedan följde en version av Ep. 54, ”Aldrig en Iris”, som man aldrig hört den tillförne. I smältande skönsång – med variationer i melodin, helt 1700-talsmässigt – och med utsökt eget gitarrackompanjemang försatte Matteus Blad åhörarna till Katarina dystra kyrkogård – i en elegi där Bellman förenar klassiska poetiska element med realistisk skildring. Matteus Blad tog till vara varje bild,

drog ut på den för att låta den göra verkan – och om ”Stolta stad” hade varit svår att hänga med i fick man här tid att tillägna sig varje detalj som målades upp, vackert, vemodigt, mörkt. När sedan Bomans brännvinstörstiga och krassa änka och hennes medgråterskor ägnas samma smäktande sångliga framställning blir stilbrytningen total – och helt obetalbar. Man kan tänka sig att Bellman själv på det här sättet bjöd sina åhörare på denna överraskning och att de måste ha brutit ihop av skratt.

En liten skräll i den senaste Bellmanforskningen har varit de två hittills okända melodier till två tilltänkta epistlar som musikforskaren James Massengale har letat fram. Nu framförde Matteus Blad i sång och gester ”Mutter, jag kommer med lyktan upptänd” och ”Mutter, porten är stängd” – båda två inte helt rumsrena bordellinteriorer.

Kvällens andra sångare Richard Forsgren är även han skådespelare, och skådespeleri blev det också. Hans ansikte var i Ep. 23, ”Ack du min moder”, den tragiska teatermasken förverkligad för

Ömsom utbrott, ömsom skönsång, ömsom allvar, ömsom ironi – Matteus Blad tog andan ur publiken.

Foto: Tommy Grünbaum

att sedan övergå till en bild av den sanna lyckan när krogdörren öppnas. Ep. 41, ”Mollberg satt i paulun”, har under åren varit hans paradepistel, och spelet mellan den ilsksinte Mollberg och den lätt fjantige Christian Wingmark med stora peruken har han nu finslipat och förtydligat så att krakelet blir lika åskådligt som roligt. (Det är annars inte alltid man som läsare av epistlarna får klart för sig vem som gör eller säger vad.)

Som ackompanjator hade Rickard Forsgren den genommusikaliske och lyhörde unge gitarristen Leo Krepper, jazzmusiker med Bellman som sidointresse.

Kvällen avslutades med en paneldiskussion med de medverkande ledd av Bellmansällskapets ordförande Carina

Burman. Varför Bellman? löd den första frågan. För Matteus Blad var svaret att en skådespelare vill fylla ett rum och att Bellman gör det som poet med bilder och scener med många olika vägar till gestaltning. Richard Forsgren drevs av viljan att förmedla Bellman till publiken, ”att ta bort den fjärde väggen i rummet”. För att lyckas med det måste han själv, så långt det nu går, förstå vad det är Bellman säger, och dessutom inte framföra det för fort, underströk han.

Leo Krepper fångades av de tolkningsmöjligheter som både text och melodier rymmer: ”Det gömmer sig mycket i epistlarna.” Han underströk ackompanjatorens ansvar att följa sångarens val av uttryck. Själv föredrar han mollmelodierna, som innehåller fler växlan-

Skådespelaren Richard Forsgren både sjunger och gestaltar Fredmanfigurerna, gör dem tydliga. Leo Krepper är musikaliskt medskapande.

de stämningar. Och växlingarna mellan tragiskt och komiskt, mellan vackert och fult återkom alla till under samtalet.

En fråga var den om hur kostymeringen inverkar på tolkningen. Ingen av de medverkande var benägen att iföra sig hel 1700-talsdräkt och i all synnerhet inte peruk. ”Kostym är en tidsmarkör som kan tillföra men som också skapar ett slags skydd för både publik och artist, och därmed även distans”, ansåg Matteus Blad. ”I all scenkonst är scenografin en del av berättelsen.” Detta bekräftades av Richard Forsgren, som uppträder i en

tidsobestämd långrock och lös skjorta med knytkrage – tillräckligt för att visa att det inte är hans privata jag som står på scenen.

”Hos Bellman hör man 1700-talets röster”, konstaterade Carina Burman, och det var verkligen vad vi fått göra i Kristinehovs lilla 1700-talsvärld på Söder.

Catharina Grünbaum

Samma dag släpptes Matteus Blads skiva **Bellman**, där den nämnda visorna finns med. Kan avlysnas på Spotify och Youtube.

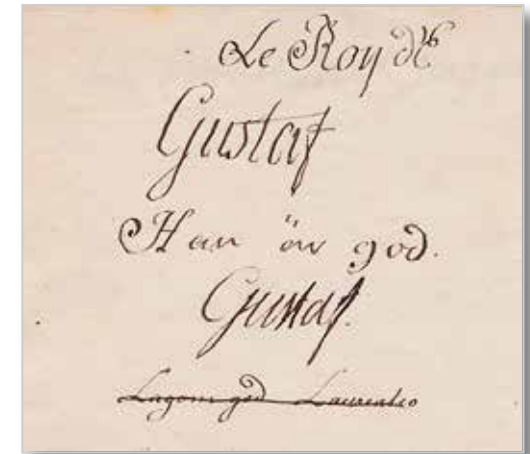
Lärt och lustigt 1700-tal i Uppsala

Med vår ordförande *Carina Burman* vid rodret ordnade Bellmansällskapet den 11 november tillsammans med Carolina Rediviva, Uppsala universitets klassiska bibliotek, ett möte i dess lokaler. Fyra forskare inledde inte oväntat med att inte helt klara av tekniken med ljud och bild, tills en hjälpsam tekniker grep in – överbibliotekarien själv, professor *Lars Burman*. Varde ljud!

Inte bara lärt, som med skäl förväntade sig, utan även underhållande! Huvudtemat var hur forskare *samlar* och genom olika projekt får grepp om spridda dokument och ser över dem för att presentera dem i ett för vår tid tydligare skick. Syftet är att allt skall *digitaliseras* och på så sätt bli lättillgängligt för forskare och allmänhet. En del är klart, det mesta är kvar.

I korthet:

Docent *Peter Sjökvist* berättade om den omfattande *versdiktningen på latin* i Europa, levande ännu under 1700-talet. Den svenska latinpoesin med många tusen dikter blev sålunda internationell i en tid av nationella poeter.

Från Gustav III:s arkiv: en anteckningslapp av majestätets egen hand med omdöme om den egna personen: ”Lagom god.”

Fil. dr *Anna Fredriksson* berättade om *dissertationerna*, den tidens doktorsdisputationer, och om hur de kunde gå till. Inom ämnen som ekonomi, lantbruk och hushållslära skrevs de på svenska och inte på latin för att de nyttiga lärdomarna skulle kunna föras ut till folket.

Docent *Maria Schildt* berättade om *musik* vid hov och universitet under frihetstiden. Sverige har stora men spridda

Foto: Tommy Grünbaum

Böcker, Bellman och blues – kvartetten Värmeslaget i Carolina Redivivas förnäma salar.

samlingar av noter till mycket som förstörts i övriga Europa

Fil. dr *Johan Sjöberg* berättade om *Gustav III:s* arkiv, som kungen skänkte till Uppsala universitet, en enorm samling av inte minst brev och anteckningar. Nu tränar man datorer att tyda kungens handstil.

Alla talade kort och elegant, vilket gladdde även de många hjälpligt införstådda åhörarna (vi var ett 40-tal), och frågor följde.

Hur kom då Bellman in i bilden? Visserligen var hans farfar Johan Arendt Bellman professor vid universitetet och själv tillbringade Carl Michael en kort och resultatlös sejour där 1758, men denna

dag var det via musiken. I halvlek kom från Värmlands nation en kvartett musikanter, *Värmeslaget*, som framförde fyra verk av skalden, ledda av *Ronja Tallmyren*, som sjöng i klassisk och modernare stil, högljutt uppskattat av publiken.

Applåderna smattrade efter "Gubben Noak" som blues och Ep. 34, "Ack, hvad för en usel koja!", där Ronja skådespelade och sjöng om Mowitz när elden var lös i hans kvarter uti Kolmätargränd. Ett mera sällan hört nummer väckte intresse, Bellmans folkviseparodi från ungdomsåren "Herr Bacchus är en riddare bård".

Sällskapet lämnade salen med varma tack och berömmande ord.

Christian Bratt

Besök i Bellmanshuset

I Stockholm finns det tvenne hus som bär Bellmans namn (och åtskilliga fler som förknippas med honom). Bellmanshuset i Urvädersgränd var verkligen Bellmans bostad under några år, och det huset, som ägs av Par Bricole, torde de flesta Bellmanvänner vara bekanta med.

Det andra, som skrivs med ett foga-s, Bellmanshuset, kallades också Gröna Lund och ligger på Långa gatan i Djurgårdsstaden. Där har Bellmansällskapet sitt arkiv, än så länge. De två andra trubadursällskapen, Evert Taubes och Cornelis Vreeswijks, har flyttat ut, och huset är i det närmaste tomt, vilket gör att man

Bellmanshuset Gröna Lund på Långa gatan på Djurgården hyser än så länge Bellmansällskapets arkiv.

Foto: Catharina Grünbaum

De målade vävtapeterna som framställer berättelsen i Tobie bok förevisades av Catharina Grünbaum

äntligen kan ta väggmålningarna i två av rummen i betraktande.

Och det var vad en, eller snarare två grupper av Bellmansällskapets medlemmar gjorde söndagen den 3 september. Inledningen blev lätt dramatisk: Gröna Lund hade satt en präktig kedja med hänslås över dörren ”för att hindra plankare”. Efter några nervösa mobil-samtal – skulle vi behöva avlysa? – kunde vi dock lotsas in genom Gröna Lunds spärrar och komma in bakvägen.

Andäktigt steg man upp för den vindlande trappan vars steg har slitits sedan 1754 och upp till översta våningen där Nisse Bonnier visade rummet med jaktmotiv målade direkt på väggträet och medaljonger med de fyra årstiderna i taktet. De tillskrivs dekorationsmålaren Petter Lorents Hoffbro, nämnd i Epistel

44, där Movitz spelar på en harpa ”prälad, utav Hoffbros vackra rön” – vilket snarast bör tydas som bemålad i Hoffbros stil. Kanske gäller detsamma Hoffbro-rummet. Hur som helst finner åskådaren en rad detaljer att fästa ögat på, och inte minst en ekorre brukar väcka förtjusning.

I ett större sidorum täcks väggarna av målade tapeter som framställer hela handlingen i den apokryfa bibelboken Tobie bok. Den handlar om den unge israeliten Tobias som med en förklädd ängel som ledsagare och djävulen Asmodeus som irritationsmoment beger sig på en vandring för att återhämta en ekonomisk deposition åt sin blinde fader Tobit. Det slutar väl, Gud har hört de frommas böner och ordnar allt till det bästa: Tobias får en god och vacker hustru till-

Tobias med ängeln (t.v.) som följeslagare återvänder hem och botar sin faders blindhet. Hunden som varit med på den långa vandringen tar igen sig längst ner.

baka med sig till fädernehuset, demonen förvisas, fadern återfår sin syn, ledsagaren avslöjar sig som ängeln Rafael och hunden som varit med under hela färden ”fleckrade med sijn rumpo”, som det står i Karl XII:s bibel.

Den rätt rustika bildframställningen blev under 1700-talets slut omodern, målades över med limfärg och fick sedan, när huset användes som bostäder, flera lager med papperstapeter över sig. Bildsviten upptäcktes vid en renovering år 2000 och har sedan av Riksantikvarieämbetet tagits fram ur färglager, smuts och råttlort. Catharina Grünbaum förevisade.

Besökarna bjöds på ett glas bubbel och passade också på att handla från vårt lager, där Olof Holm både sålde böcker och berättade om huset.

Stämningen var hög och samtidigt speciell – det inte bara var första gången medlemmarna släpptes in i det anrika huset utan förmodligen också den sista.

Catharina Grünbaum

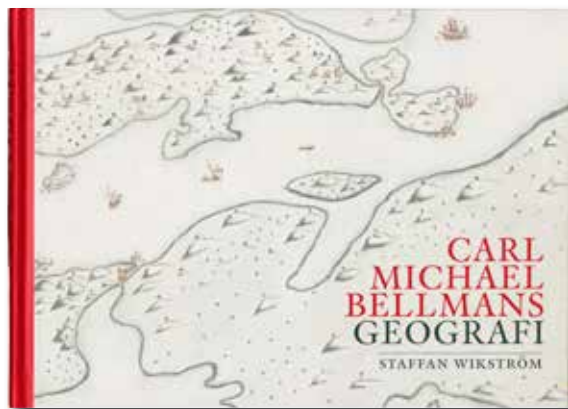
Bellman på plats

Staffan Wikström
Carl Michael Bellmans geografi
Amadeus Musik Förlag 2023. 152 sidor.

Var bodde Bellman? Var arbetade han?
Var låg Källaren Rostock?

Bellmanälskare känner igen frågorna.
Har man inte funnit svaren, finns de här.

Staffan Wikström har letat upp alla kända adresser till bostäder, kyrkor, arbetsplatser, minnesmärken, krogar och värdshus, vännernas bostäder och en massa andra platser som har anknytning till Bellman. Han berättar kort om varje lokal och förser den med nytagna foton som visar platsens nuvarande utseende. Stadsvandraren kan således med bokens hjälp orientera sig i staden även om huset som omtalas är rivet.

Förvånande många platser har ändå i huvudsak sitt utseende kvar från Bellmans tid. De flesta är kända sedan tidigare, men Wikström har samlat dem och ger en helhetsbild. Han har gått noggrant till väga och har till exempel kunnat identifiera den verkliga Mollbergs rusthåll som han erhöll som ryttare vid livregementet – Yttergårde norr om Valentuna.

Författaren och förlaget har all heder av en så fint formgiven bok. Med denna bok går man inte vilse i Bellman.

Olof Holm

Med Bellman på Kräftriket

Staffan Wickström berättade i ord och bild om var Bellman bott och rört sig. Trubaduren "Puch" Magnus Olsson kompletterade med sång och lutspel.

Lövträden runt Brunnsviken hade börjat flamma i höstfärger, solen sken på de små najaderna som plaskade runt dess stränder och värdshuset Kräftan i Kräftriket – inhyt i en av före detta Veterinärhögskolans gamla stallbyggnader – öppnade sina dörrar för Bellmansällskapets förväntansfulla medlemmar.

Medan gästerna trakterades med en trevlig delikatessstallrik med vin därtill berättade *Staffan Wickström*, författare till den nyss utgivna vackra boken *Carl Michael Bellmans geografi*, i ord och bild om hus och platser där Bellman bott eller vistats. På många håll finns nu inte ett spår av ursprungsmiljön, men det ovanliga greppet att visa World Trade Center eller Drottninggatans affärshus mitt emot Åhléns hjälper en ändå att väcka bilden av Bellman – här bodde han, och här har han gått,

och där trafiken nu brusar på Bällsta bro ramlade han av hästen. (Mer om boken här intill.)

Även Kräftriket med Första Torpet, "Det torpet lilla strax utom tulln, / där kräftan ljustras röd i kastrulln, / och dit Brunnsvikens bölja klar / i vatt-rande vågor sig drar", har skattat åt förgängelsen. Men Alfred Nyströms originalstaty från 1872, där Bellman försetts med Strindbergs ben, står på platsen för den forna krogen. (Kopian finns utanför Hasselbacken.)

Staffan Wickströms anförande kommenterades med Bellmansång av trubaduren "Puch" Magnus Olsson, för dagen nedrest från Tierp.

Den 1 oktober kunde inte ha erbjudit en bättre inledning på hösten.

Catharina Grünbaum

Nya medlemmar

Vi hälsar våra nya medlemmar välkomna.
Tack alla som stödjer vårt arbete!
Vi hoppas ni ska få glädje av det.

Per Eklöf	Stockholm
Thomas Göransson	Stockholm
Fredrik Höglund	Karlstad
Louise Elfvingren	Järfälla
Niklas Karnros	Lidingö
Bengt Arvidsson	Västerås
Per Sjögren	Saltsjö-Boo
Thom Kjellberg	Farsta
Maria Lindström	Bandhagen
Anna Marit Lindh	Täby
Rodi Adelsson	Johanneshov
Lott Hildebrand och Johan Sundström	Stockholm
Agneta Jonsson	Linköping
Kenneth Ljung	Västerhaninge
Mikael Hellström	Helsingfors
Carita Rosenberg-Wolff och Henrik Wolff	Helsingfors
Johan Sjöstedt	Uppsala
Aurora Hjern	Norsborg

Hvad Behagas?, Bellmansällskapets medlemsblad, utkommer med 4 nummer om året.

Ansvarig utgivare: Carina Burman. Redaktör: Catharina Grünbaum.
Form: Tommy Grünbaum. ISSN 1104-4683. Tryck: F4-Print